

Jerzy S. Stodółkiewicz

26 lipca 1998 r. minęła dziesiąta rocznica śmierci docenta Jerzego Stodółkiewicza, długoletniego dyrektora Centrum Astronomicznego im. Mikołaja Kopernika PAN, długoletniego prezesa Polskiego Towarzystwa Astronomicznego.

Z perspektywy, jaką daje upływ czasu, można dziś coraz pełniej oceniać Jego wkład do astronomii, Jego zasługi jako wychowawcy i organizatora nauki, a także stratę, jaką dla polskiego środowiska astronomicznego stała się Jego przedwczesna śmierć.

Najważniejszym wkładem Jerzego Stodółkiewicza do astronomii były wyniki Jego prac poświęconych dynamice układów gwiazdowych, a w szczególności badań dotyczących dynamicznej ewolucji gromad kulistych. W latach 80. był On jednym z pionierów nowoczesnych metod numerycznych w tej dziedzinie, zwłaszcza jeśli chodzi o rozwinięcie i zastosowanie metody Monte Carlo. Opracowane przez Stodółkiewicza metody i uzyskane przez niego wyniki należą dziś do klasyki tego ważnego działu astrofizyki (ich obszernie omówienie można znaleźć w artykule Mirosława Giersza w *Postęпах Astronomii*, 36 [1988], str. 157).

Dzięki swoim talentom i pracy, a w jeszcze większym stopniu dzięki swemu rozumieniu roli uczonego w społeczeństwie, Jerzy Stodółkiewicz wniósł ogromny wkład do rozwoju i popularyzacji nauki w Polsce. Był jednym ze współtwórców, a w trudnych latach 1981–87 – dyrektorem Centrum Astronomicznego im. Mikołaja Kopernika PAN. Był utalentowanym wykładowcą, autorem podręcznika akademickiego *Astrofizyka ogólna z elementami geofizyki*, oraz wielu artykułów popularnych, długoletnim redaktorem naczelnym *Postępów Astronomii*, promotorem i realizatorem wielu akcji w dziedzinie popularyzacji astronomii, wreszcie także inicjatorem działań zmierzających do podnoszenia poziomu nauczania astronomii w szkole średniej. Polskie środowisko astronomiczne do dziś zachowuje Go we wdzięcznej pamięci jako długoletniego prezesa Polskiego Towarzystwa

Astronomicznego; na tę funkcję był wybierany aż siedmiokrotnie.

Tak się złożyło, że ta piękna i owocna działalność Jerzego Stodółkiewicza przypadła na czasy PRL-u, w szczególności na lata stanu wojennego, gdy praca na rzecz środowiska i dla dobra społeczeństwa oznaczała najczęściej działanie wbrew systemowi, a troska o zachowanie imponderabiliów wymagała wręcz przeciwstawiania się temu systemowi. Swoją działalnością – postawą i czynem – Jerzy Stodółkiewicz dawał niejednokrotnie świadectwo swoich głębokich zasad moralnych.

Wielka to szkoda, że Uczony i Obywatel tej miary nie dożył czasów, gdy Jego talent i praca służyłyby tworzeniu nowych wartości, a Jego zasady moralne stanowiłyby wzór dla nowego pokolenia.

Józef SMAK

Leon Jeśmanowicz

Leon Jeśmanowicz urodził się 27 kwietnia 1914 roku w Druwi nad Dźwiną w woj. wileńskim. W 1932 roku ukończył Gimnazjum Humanistyczne w Grodnie i w następnym roku rozpoczął studia matematyczne na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. W ciągu pierwszych dwóch lat równoległe z matematyką studiował rysunek na Wydziale Sztuk Pięknych. Po ukończeniu studiów w roku 1937 uzyskał stypendium Funduszu Kultury Narodowej i rozpoczął pracę na stanowisku młodszego asystenta na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym USB. Jego opiekunem naukowym był znakomity matematyk, prof. Antoni Zygmund. Przedmiotem badań naukowych Leona Jeśmanowicza była teoria limesowości ciągów. W ciągu dwóch lat przygotował on rozprawę doktorską poświęconą szeregom Schlömilcha. Wybuch drugiej wojny światowej uniemożliwił jej obronę. W latach 1940–41 oraz 1944–45 był nauczycielem matematyki w szkole średniej w Wilnie, a w okresie 1941–44 prowadził tajne nauczanie.

W marcu 1945 r. wraz z rodziną ewakuował się do Lublina. W tym samym roku na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej obronił rozprawę doktorską i podjął pracę na stanowisku starszego asystenta.

W następnym roku przeniósł się do Torunia, gdzie rozpoczął pracę jako adiunkt Katedry Matematyki nowo powstałego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. W 1949 roku uzyskał stanowisko zastępcy profesora. W roku 1956 został mianowany docentem, a w roku 1964 Rada Państwa nadała mu tytuł profesora nadzwyczajnego. W okresie swojej pracy na UMK pełnił szereg odpowiedzialnych funkcji, m.in. kierownika Katedry Matematyki, prodziekana i dziekana Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii. W 1965 roku z jego inicjatywy powstał Ośrodek Obliczeniowy na UMK.

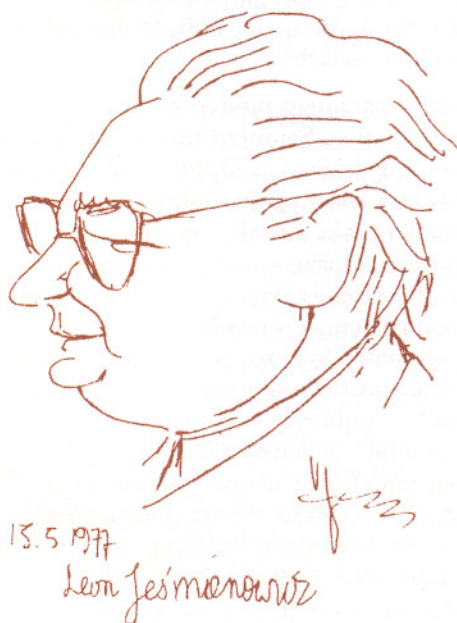
W okresie toruńskim Leon Jeśmanowicz kontynuował przez pewien czas badania dotyczące teorii limesowości ciągów, publikując szereg prac poświęconych tej tematyce. W końcu lat sześćdziesiątych rozszerzył swoje zainteresowania naukowe o teorię ergodyczną, zainicjowaną w tym czasie w środowisku toruńskim przez Edwarda Sasiadę. Jednak głównym obiektem jego zainteresowań była działalność dydaktyczno-wychowawcza i organizacyjna. Przez wiele lat był członkiem Zespołu Dydaktyczno-Wychowawczego przy Ministerstwie Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Jeszcze w okresie

wileńskim wydał skrypt z algebry oraz zbiór zadań dotyczący ciągów i szeregów nieskończonych. Po wojnie opublikował m.in. skrypt poświęcony geometrii różniczkowej oraz, wspólnie z Jerzym Łosiem, zbiór zadań z algebry. Należał do ludzi wyjątkowo wyczulonych na problemy codziennego życia środowiska studenckiego. Od pracowników nauki wymagał należytego przygotowywania zajęć dydaktycznych oraz zainteresowania problemami studentów. W okresie stanu wojennego bronił prześladowanych studentów.

Znaczną część swojej działalności dydaktyczno-wychowawczej Leon Jeśmanowicz poświęcał młodzieży szkolnej. Przez długi czas był członkiem Komisji Programowej przy Ministerstwie Oświaty. Popularyzował ideę olimpiady matematycznej jako metodę wyszukiwania talentów matematycznych. Od momentu powstania w 1954 roku w Toruniu Komitetu Okręgowego Olimpiady Matematycznej aż do końca życia był jego przewodniczącym. Od roku 1956 regularnie prowadził międzyszkolne koła matematyczne. Wielu uczestników tych zajęć było laureatami Olimpiady. Udział prof. Jeśmanowicza w zajęciach z młodzieżą uzdolnioną, prowadzonych na Uniwersytecie Łomonosowa w Moskwie przez A.N. Kołmogorowa, skłonił go do utworzenia w roku 1967 klas matematycznych przy IV Liceum Ogólnokształcącym w Toruniu. Do pracy z uzdolnioną młodzieżą zwerbował grono doświadczonych nauczycieli akademickich. Spośród wielu wychowanków tych klas kilkudziesięciu zostało pracownikami nauki. Uniwersyteckie klasy matematyczne stworzyły zapotrzebowanie na uzdolnionych uczniów szkół podstawowych. W roku szkolnym 1987/88 Leon Jeśmanowicz wspólnie z grupą nauczycieli akademickich i nauczycieli matematyki ze szkół toruńskich zorganizował konkurs dla uczniów klas VI i VII pod nazwą „Liga Zadaniowa”.

Był on również inicjatorem utworzenia w Toruniu Gimnazjum Akademickiego o zasięgu ogólnopolskim.

Leon Jeśmanowicz wśród wielu różnorodnych zajęć znajdował czas na pracę społeczną. W latach 1949–52 był przewodniczącym ZNP na UMK, a w okresie 1957–59 radnym Miejskiej Rady Narodowej. W latach 1954–74 pełnił funkcję prezesa Toruńskiego Oddziału PTM i członka Zarządu Głównego PTM. W uznaniu jego zasług Polskie Towarzystwo Matematyczne przyznało mu członkostwo honorowe. W latach 1962–76 powierzono mu funkcję prezesa Wojewódzkiego Zarządu Towarzystwa Wiedzy Powszechnej.

Był człowiekiem o rozległej wiedzy matematycznej i ogólnej. Bardzo towarzyski, miał ogromne poczucie humoru.

Za swoją działalność prof. Leon Jeśmanowicz był wielokrotnie wyróżniany i odznaczany, m.in. Krzyżem Oficerskim, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Medalami Dziesięciolecia i Czterdziestolecia PRL, odznakami Zasłużonego Nauczyciela PRL i Zasłużonego Działacza Kultury oraz Medalem Olimpiady Matematycznej. Otrzymał nagrodę Ministra Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz szereg nagród Rektora UMK.

Zmarł 29 grudnia 1989 roku w Toruniu.

Brunon KAMIŃSKI